ResearchNed
www.researchned.nl

Tussenrapportage evaluatie pilot Oriëntatieprogramma's

Marieke de Visser | Paul den Boer | Daniëlle van Helvoirt | Bianca Leest

Tussenrapportage evaluatie pilot Oriëntatieprogramma's

Marieke de Visser, Paul den Boer, Daniëlle van Helvoirt en Bianca Leest
Mei 2026

© 2026 ResearchNed Nijmegen

Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave iii

Managementsamenvatting 1

1. Inleiding 3

2. Onderzoeksopzet 6

2.1 Onderzoeksvragen 6
2.2 Onderzoeksmethoden 9

3. Resultaten | Uitvoeringspraktijk 12

3.1 Aanbod van oriëntatieprogramma's 12
3.2 Doelgroepen en doelstellingen van oriëntatieprogramma's 13
3.3 Opzet en inrichting van oriëntatieprogramma's 16
3.4 Toelating en doorstroom 22
3.5 Samenwerking 25

4. Resultaten | Effectiviteit (eerste bevindingen) 28

4.1 Gepercipieerde effecten 28
4.2 Effect op uitval en switch 31

5. Resultaten |Toereikendheid wet- en regelgeving 33

5.1 Knelpunten 33
5.2 Wet- en regelgeving in de praktijk 35

6. Tussentijdse conclusies 38

6.1 Uitvoeringspraktijk 38
6.2 Effectiviteit 41
6.3 Toereikendheid 41
6.4 Tot slot 42

Managementsamenvatting

Een van de acties van de Werkagenda mbo 2023-2027 is een pilot met oriëntatieprogramma's voor studenten die bij de instroom nog niet voldoende weten wat ze willen én voor studenten die gedurende de mbo-opleiding uitvallen en behoefte hebben aan heroriëntatie. De pilot vindt plaats in de periode 1 augustus 2024 t/m 31 juli 2028. In deze periode wordt in een onderzoek gevolgd of oriëntatieprogramma's effectief zijn in het voorkomen van uitval en onnodige switch en of bestaande wet- en regelgeving toereikend is. Voorliggend rapport is de weergave van de tussentijdse resultaten van dit onderzoek. In 2028 volgt de eindrapportage.

Deze tussentijdse rapportage geeft vooral antwoord op de vragen over de uitvoeringspraktijk aan het begin van de pilot, geeft een eerste beeld van de toereikendheid van de wet- en regelgeving en geeft een eerste beeld van gepercipieerde effectiviteit van de oriëntatieprogramma's. Vragen over (ervaren) effecten en toereikendheid van de wet- en regelgeving worden beperkt behandeld, passend bij de fase waarin de pilot nu is. Deze vragen zullen worden beantwoord in het eindrapport dat in 2028 verwacht wordt.

De onderzoeksopzet voor de tussenrapportage bestond uit een combinatie van vier kwalitatieve en kwantitatieve methoden: 1) deskresearch; 2) oriënterende interviews met mbo instellingen en stakeholders; 3) DUO-rapportage; 4) vragenlijst voor mbo-instellingen met een oriëntatieprogramma binnen én buiten de pilot; 5) reflectiebijeenkomst.

Resultaten uitvoeringspraktijk

Veel van de mbo-instellingen geven aan dat er twee elementen zijn die het doel van het oriëntatieprogramma vormen: het vergroten van het zelfinzicht en zelfvertrouwen van de deelnemers, en (het begeleiden naar) een bewuste, weloverwogen keuze voor een vervolgopleiding die bij de studenten past. Deelnemers aan het oriëntatieprogramma zijn een gemêleerde groep. Voor een groot deel zijn de deelnemers tussen de 16 en 17 jaar oud. De grootste groep is man en het grootste deel van de deelnemers heeft een Nederlandse herkomst. Veertig procent heeft een vmbo-t diploma.

Instellingen hoeven niet formeel te registeren dat zij een oriëntatieprogramma aanbieden. Daardoor is niet bekend hoeveel instellingen een oriëntatieprogramma aanbieden. Een indicatie is zestien (aantal instellingen dat studenten inschrijft op een domeininschrijving, DUO) tot twintig (aantal instellingen dat in de enquête binnen dit onderzoek aangeeft een oriëntatieprogramma binnen de pilot aan te bieden). Hoewel beide methoden niet waterdicht zijn, geeft het wel een indicatie van de omvang van de groep instellingen die oriëntatieprogramma's aanbieden.

Het gebruik van een domeininschrijving is een vereiste voor deelname aan de pilot, toch maken niet alle instellingen gebruik hier gebruik van. Zestig procent doet dit wel, een kwart van de instellingen schrijft de studenten in op een opleidingscode en de overige instellingen werken met een duale inschrijving, of hebben een andere manier van inschrijven.

Ieder oriëntatieprogramma besteedt aandacht aan de persoonlijke ontwikkeling van de student. Zoals eerder benoemd is dit vaak ook een van de doelen van het programma. Daarnaast zien we dat het vaak voorkomt dat instellingen aandacht besteden aan de basisvaardigheden, zoals

Nederlands, rekenen, Engels (voor niveau 4) en burgerschap. Minder aandacht wordt besteed aan de tekortsectoren en beroepsspecifieke onderdelen van de kwalificaties.

Instellingen richten de begeleiding van de studenten tijdens het programma verschillend in. Individuele (coachings)gesprekken zijn een standaardelement in alle trajecten, waarbij maatwerk wordt geleverd. Dit wordt vaak aangevuld met groepsgesprekken, stagebegeleiding of andere onderdelen.

De duur van de oriëntatieprogramma's loopt uiteen van tien weken tot twaalf maanden, veelal startend in augustus of september. Alle instellingen hanteren een intakeprocedure; veelal gaat het om een kennismakingsgesprek met een coach of of SLB'er.

Werkgevers zijn bij veel instellingen betrokken bij de oriëntatieprogramma's. In meer dan tachtig procent van de programma's zijn werkgevers betrokken in de vorm van bedrijfsbezoeken. Ook het verzorgen van stages en het verzorgen van introductielessen op de mbo-instelling komt vaak voor.

Oriëntatieprogramma's die worden aangeboden buiten de pilot om, lijken in veel opzichten op de oriëntatieprogramma's die wel via de pilot worden aangeboden. Ze verschillen niet veel in opzet en curriculum. Ze hebben ongeveer eenzelfde duur, bestaan uit dezelfde onderdelen en hebben ook het doel om de persoonlijke ontwikkeling van de student centraal te stellen. Een belangrijk verschil is dat de studenten bij deze instellingen worden ingeschreven op een opleidingscode, in plaats van een domeininschrijving.

Resultaten effectiviteit

Wat betreft effectiviteit kunnen we alleen nog conclusies trekken over de beleefde effectiviteit, de programma's volgens de beleidsregel staan immers nog aan het begin. De ervaren effectiviteit rapporteren we in termen van de kwaliteit van de studiekeuze, het terugdringen van uitval, het terugdringen van switch, het welzijn van de student en de persoonlijke ontwikkeling van de student. Een meerderheid van de instellingen beoordeelt het eigen programma op al deze vlakken als (zeer) effectief.

Resultaten toereikendheid

Door veel instellingen wordt de bekostigingsfactor 1.0 die is gekoppeld aan een domeininschrijving als ontoereikend ervaren. Instellingen zien dat bij studenten in het programma meer speelt dan alleen het (nog niet) kunnen maken van een passende studiekeuze en dit lijkt toe te nemen. De deelnemers aan oriëntatieprogramma's hebben gemiddeld genomen meer begeleiding nodig dan een student in een regulier programma. Bijna de helft van de instellingen ervaart ook knelpunten met betrekking tot het uitgangspunt dat het oriëntatieprogramma moet passen binnen de maximale duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma. Dit komt door de samenstelling van de doelgroep van de programma's, en ook door de afhankelijkheid van de vervolgopleidingen of tijdens het oriëntatieprogramma afgeronde onderdelen leiden tot vrijstelling en tot daadwerkelijke verkorting van de studieduur. Er is zowel sprake van schoolinterne knelpunten als knelpunten die direct te maken hebben met de geldige wet- en regelgeving.

Dit onderzoek krijgt een vervolg in het studiejaar 2027-2028. Daarbij worden de onderzoeksmethoden die tot nu toe zijn ingezet herhaald en aangevuld met casestudies bij mbo-instellingen. De eindrapportage volgt in het voorjaar van 2028.

1. Inleiding

Aanleiding

Een van de acties in het kader van doelstelling 2.1 'Het verbeteren van de aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt' van de Werkagenda mbo 2023-2027 is een pilot met oriëntatieprogramma's voor studenten die bij de instroom nog niet voldoende weten wat ze willen én voor studenten die gedurende de mbo-opleiding uitvallen en behoefte hebben aan heroriëntatie. De pilot vindt plaats in de periode 1 augustus 2024 t/m 31 juli 2028. In deze periode wordt in een onderzoek gevolgd of oriëntatieprogramma's effectief zijn in het voorkomen van uitval en onnodige switch en of bestaande wet- en regelgeving toereikend is. Voorliggend rapport is de weergave van de tussentijdse resultaten van dit onderzoek. In 2028 volgt de eindrapportage.

Beleidstheorie

Ongeveer een derde van de ongediplomeerde schoolverlaters in het vo en mbo geeft als een van de redenen voor de uitval op dat de opleiding inhoudelijk toch niet was wat de student wilde[1]. Voor 25 tot 27 procent van de uitvallers op mbo-niveau 2-4 was dit zelfs de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen en het onderwijs te verlaten[2]. Daarnaast wisselt een deel van de studenten in het eerste jaar van opleidingsdomein. Onderzoek wijst uit dat het aandeel switchers in het mbo de laatste jaren licht toeneemt[3] en dat switchers in het mbo later en minder vaak een diploma halen dan niet-switchers[4] [5]. De beleidstheorie achter de pilot is dat een oriëntatieprogramma kan bijdragen aan een weloverwogen, passende studiekeuze voor studenten die bij instroom in het mbo - of na een verkeerde studiekeuze - nog geen gerichte studiekeuze kunnen maken. Zo kan voortijdig schoolverlaten of het onnodig wisselen van studie mogelijk worden voorkomen.

Kaders voor de pilot oriëntatieprogramma's mbo

De kaders voor de pilot zijn beschreven in de Beleidsregel oriëntatieprogramma mbo die per 1 augustus 2024 is ingegaan[6]. Oriëntatieprogramma's duren maximaal een studiejaar, hebben een bekostigingsfactor van 1.0 en staan open voor alle studenten die toelatingsrecht hebben tot niveau 2, 3 of 4 die nog geen gerichte studiekeuze kunnen maken. Dat kunnen mbo-studenten zijn met een vo-diploma of een overgangsbewijs naar 4 havo/vwo (vo-intreders). Het kan ook gaan om studenten die eerder zijn uitgevallen, opnieuw mbo willen volgen en zich willen oriënteren op hun

1 https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/37/voortijdig-schoolverlaterservaringen-en-toekomstplannen-2020-2023
2 Cobben, L. & Huijgen, T. (2024). *Uitval zonder diploma: Aanleiding, Kansen en Toekomstintenties 2023*. Maastricht: ROA.
3 MBO Raad / KBA Nijmegen. *Benchmark middelbaar beroepsonderwijs 2023. Bouwsteen studiesucces. Sectorrapportage.* Woerden: MBO Raad / Nijmegen: KBA Nijmegen.
4 https://www.ocwincijfers.nl/binaries/ocwincijfersnieuw/documenten/publicaties/2015/10/22/switchgedrag-in-het-mbo-hbo-en-wo/thema-analyse-switchen.pdf
5 Daar staat tegenover dat een groot deel van de switchers wel een diploma haalt en het is waarschijnlijk dat een deel van deze succesvolle switchers zou zijn uitgevallen als zij niet de mogelijkheid hadden gehad om te switchen.
6 https://wetten.overheid.nl/BWBR0049661/2024-08-01?g=2024-08-01&z=2024-08-01

studiekeuze (herintreders) of om mbo-studenten die reeds een opleiding hebben gekozen en zich op hun studiekeuze willen heroriënteren (heroriënteerders).

De beleidsregel stelt enkele wettelijke vereisten aan oriëntatieprogramma's. Zo moeten deelnemers aan oriëntatieprogramma's worden ingeschreven op een opleidingsdomein, op het hoogste mbo-niveau waar de student gelet op zijn vooropleiding toegang toe heeft. Voorts moet het oriëntatieprogramma passen binnen de maximale geprogrammeerde studieduur van de mbo-opleiding die de student na de oriëntatie kiest; het oriëntatieprogramma telt hierin dus mee. Ten slotte geldt voor het oriëntatieprogramma onverminderd het toelatingsrecht. Wel kan de mbo-instelling verplichte intakeactiviteiten aan de aanmelding koppelen, en in beginsel studenten weigeren die hier niet aan deelnemen. Mbo-instellingen met een oriëntatieprogramma wordt in het kader van de pilot gevraagd bij te houden hoe vaak zij studenten voor een oriëntatieprogramma hebben afgewezen binnen de kaders van het toelatingsrecht. De wettelijke eisen op het gebied van (domein)inschrijving, maximale studieduur en toelatingsrecht gelden ook voor oriëntatieprogramma's die al bestonden vóór de invoering van de beleidsregel.

Naast deze wettelijke vereisten benoemt de beleidsregel enkele wenselijkheden in verband met de oriëntatieprogramma's:

- Het streven moet zijn om, waar mogelijk en passend voor de student, tijdens het oriëntatieprogramma zoveel mogelijk relevante onderdelen aan te bieden die meetellen voor de rest van de opleiding. Daarbij worden genoemd: Nederlands, rekenen, burgerschap, Engels voor niveau 4, keuzedelen en beroepspraktijkvorming.
- Het ligt niet voor de hand dat een student tijdens het oriëntatieprogramma, of na instroom in de kwalificatie na een oriëntatieprogramma, een negatief bindend studieadvies krijgt.
- Samenwerking met het bedrijfsleven is wenselijk, om kennis te maken met de beroepspraktijk en evt. om deelnemers te enthousiasmeren voor tekortsectoren.
- Samenwerking met het voortgezet onderwijs is wenselijk. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat een oriëntatieprogramma andere activiteiten op het gebied van LOB vervangt.
- Een oriëntatieprogramma kan worden gecombineerd met een traject in het kader van het programma Maatschappelijke Diensttijd (MDT).
- Het is wenselijk dat mbo-instellingen met een oriëntatieprogramma op hun website de aanmelding voor oriëntatieprogramma's goed faciliteren. Voor studiejaar 2025-2026 is er de mogelijkheid een numerus fixus in te stellen.
- Om de effecten van de pilot te kunnen vaststellen wordt aan onderwijsinstellingen met een oriëntatieprogramma gevraagd medewerking te verlenen aan de monitoring en evaluatie.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de onderzoeksvragen en de onderzoeksmethoden die zijn gebruikt om deze te beantwoorden. De tussentijdse resultaten besproken worden besproken in hoofdstukken 3, 4 en 5 over respectievelijk de uitvoeringspraktijk van de oriëntatieprogramma's, de effectiviteit (eerste bevindingen) en de toereikendheid van wet- en regelgeving. De rapportage sluit af met tussentijdse conclusies en aanbevelingen.

2. Onderzoeksopzet

In de monitor en evaluatie van de pilot wordt onderzocht of oriëntatieprogramma's effectief zijn in het voorkomen van uitval en onnodige switch en of bestaande wet- en regelgeving toereikend is. Ook wordt de uitvoeringspraktijk van de oriëntatieprogramma's in beeld gebracht.

In de volgende paragraaf zijn de deelvragen van het onderzoek opgenomen. In paragraaf 2.2 volgt een verantwoording van de gebruikte onderzoeksmethoden.

2.1 Onderzoeksvragen

Onderstaand zijn de onderzoeksvragen van het gehele onderzoek weergegeven. De tussentijdse rapportage geeft vooral antwoord op de vragen over de uitvoeringspraktijk aan het begin van de pilot, geeft een eerste beeld van de toereikendheid van de wet- en regelgeving en geeft eerste indicaties van gepercipieerde effectiviteit van de oriëntatieprogramma's.

1. Uitvoeringspraktijk
    a. Doel en doelgroep
        i. Welk doel dient het oriëntatieprogramma volgens belanghebbenden? (mbo-instellingen, studenten, OCW)
        ii. Wat zijn achtergrondkenmerken van deelnemende studenten?
    b. Schaal
        i. Hoeveel instellingen bieden oriëntatieprogramma's aan*?
        ii. Hoeveel studenten nemen deel aan oriëntatieprogramma's? (studentaantallen*, verdeling over opleidingsdomeinen* verdeling over mbo-niveaus*, spreiding over mbo-instellingen*).
        iii. Wat is het voortraject van de studenten die deelnemen aan oriëntatieprogramma's (aantallen vo-intreders, herintreders, en heroriënteerders*)
    c. Opzet
        i. Uit welke elementen bestaan de oriëntatieprogramma's van mbo-instellingen?
        ii. Wordt er gebruik gemaakt van de mogelijkheid om domeinoverstijgend te oriënteren?
        iii. Besteden programma's aandacht aan: Nederlands, rekenen, burgerschap, Engels (niveau 4), keuzedelen en beroepspraktijkvorming; aan bol- en bbl-opleidingen; aan verschillende domeinen? Is er speciale aandacht voor tekortsectoren; aan de persoonlijke ontwikkeling van de student?
        iv. Hoe is de begeleiding van studenten ingericht?
        v. Wordt er gebruik gemaakt van de mogelijkheid om Maatschappelijke Diensttijd te verbinden aan een oriëntatieprogramma?
        vi. Welk personeel wordt ingezet voor oriëntatieprogramma's?

d. Studieloopbaan
    i. Wat is de programmaduur die mbo-instellingen hanteren?
    ii. Bieden instellingen flexibele in- en uitstroommomenten aan studenten en wordt daar gebruik van gemaakt? (momenten van in- en uitstroom*)
    iii. Wat is de gemiddelde inschrijfduur (incl. spreiding)* van studenten die een oriëntatieprogramma volgen?
    iv. Voltooien studenten hun vervolgopleiding binnen de geprogrammeerde studieduur, inclusief het volgen van een oriëntatieprogramma?*
e. Toelating en doorstroom
    i. Voor wie zijn oriëntatieprogramma's toegankelijk?
    ii. Maken instellingen gebruik van numerus fixus?
    iii. Hoe vullen mbo-instellingen de intakeprocedure in?
        - Worden er ook negatieve adviezen afgegeven aan studenten om deel te nemen, en zo ja: waarom?
        - Nemen studenten dit advies over?
    iv. Hoe gaan mbo-instellingen om met het (bindend) studieadvies?
        - Wat zijn hun overwegingen hierbij?
        - Op welke momenten geven zij deze af?
        - Wat is de aard van de (bindende)adviezen?
    v. Hoe gaan mbo-instellingen om met examinering?
        - Nemen studenten resultaten mee naar een vervolgopleiding?
        - Krijgen zij hiervoor vrijstellingen?
        - Worden er mbo-verklaringen afgegeven?
f. Samenwerking en communicatie
    i. Hoe is de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de oriëntatieprogramma's?
    ii. Welke rol spelen partijen die jongeren (zowel intreders als switchers) kunnen doorverwijzen naar het oriëntatieprogramma? (e.g. voortgezet onderwijs, doorstroompunten)
    iii. Hoe werven mbo-instellingen studenten?
        - Besteden mbo-instellingen aandacht aan oriëntatieprogramma's op hun website?
g. Hoe gaan mbo-instellingen die geen oriëntatieprogramma's (volgens de beleidsregel) aanbieden om met een vergelijkbare doelgroep. Herkennen zij de behoefte aan oriëntatie en hoe beantwoorden zij deze?
h. Hoe bezien andere partners/stakeholders de verhouding tussen de oriëntatieprogramma's en hun eigen aanbod?

2. Effectiviteit
    a. Draagt een oriëntatieprogramma bij aan het maken van een passende studiekeuze?
    b. Leidt deelname aan een oriëntatieprogramma tot een verminderd risico op uitval?*
    c. Leidt deelname aan een oriëntatieprogramma tot een verminderd risico op onnodige switch?*
    d. Welke verschillen zijn er te zien in effectiviteit (zie sub a t/m c), tussen doelgroepen (bijvoorbeeld tussen vo-intreders, herintreders en heroriënteerders)?
        - Voor wie werkt het?
        - Voor wie werkt het niet?
    e. Welke randvoorwaarden zijn er nodig om effectiviteit te bevorderen?
    f. Wat zijn effectieve elementen en welke worden als minder effectief ervaren?
    g. In hoeverre is er sprake van effecten op:
        i. Bijvoorbeeld in de keuzes die studenten maken na oriëntatie (niveau*, leerweg*, sector*, op- en afstroom*)?
        ii. Het welzijn van studenten?
        iii. De persoonlijke ontwikkeling van studenten?
        iv. Overige (onvoorziene) effecten?
    h. Hoeveel deelnemers verlaten het oriëntatieprogramma voortijdig, wat is daarvan de reden en wat is hun bestemming?
3. Toereikendheid wet- en regelgeving
    a. Hoe verhoudt de (aanvullende) bekostiging zich tot de bedoeling van oriëntatieprogramma's zoals omschreven in de beleidsregel?
    b. Hoe verhoudt de (aanvullende) bekostiging zich tot de wijze waarop mbo-instellingen oriëntatieprogramma's vormgeven (e.g. doelgroep, schaal)?
    c. Worden oriëntatieprogramma's conform bestaande wet- en regelgeving aangeboden? (inschrijfpositie op opleidingsdomein*, inschrijving op hoogst toelaatbare niveau*)
    d. Welke randvoorwaarden zouden geboden moeten worden in wet- en regelgeving om effectieve oriëntatieprogramma's mogelijk te maken?
    e. Voorziet de huidige wet- en regelgeving in deze randvoorwaarden?
        i. Waar zitten eventuele knelpunten?
        ii. Voor wie hebben deze knelpunten effect?
        iii. Welke oplossingen of alternatieven zijn er denkbaar?

2.2 Onderzoeksmethoden

De onderzoeksopzet voor de tussenrapportage bestond uit een combinatie van vijf kwalitatieve en kwantitatieve methoden:

- Deskresearch
- Oriënterende interviews met mbo instellingen en stakeholders
- DUO-rapportage
- Vragenlijst voor mbo-instellingen
- Reflectiebijeenkomst

Voor de eindrapportage in 2028 wordt opnieuw gebruik gemaakt van een actuele DUO-rapportage, wordt voor de tweede keer een vragenlijst uitgezet bij mbo-instellingen en worden tot slot ook casestudies uitgevoerd.

In het vervolg van deze paragraaf lichten de we onderzoeksmethoden voor de tussenrapportage nader toe.

Deskresearch

Voor de deskresearch zijn de websites van alle mbo-instellingen nagezocht op informatie over oriëntatieprogramma's. Zoektermen waren: *oriëntatieprogramma, toekomstjaar, oriëntatiejaar* in combinatie met de naam van de instelling waarvoor gezocht wordt. Aan de hand van gebruikte terminologie bij de leden van de klankbordgroep zijn de zoektermen aangevuld.

In totaal zijn 47 programma's gevonden, aan 25 mbo-instellingen. Voor de rapportage hebben we geselecteerd op de mbo-instellingen die volgens DUO gebruik maken van domeininschrijvingen. Daarmee is de selectie teruggebracht tot 29 gevonden programma's aan 16 mbo-instellingen. De resultaten van de deskresearch zijn gebruikt bij het ontwerpen van de vragenlijst voor de mbo-instellingen. In de rapportage zijn de resultaten van de deskresearch gebruikt wanneer ze een aanvulling vormden op de uitkomsten van de vragenlijst.

De informatie uit de deskresearch moet worden beschouwd als een aanvulling op overige opgehaalde informatie. Niet elke website is even volledig, waardoor sommige informatie via de deskresearch niet kan worden opgehaald. Dit wil niet zeggen dat een programma dat onderdeel niet omvat of behelst, alleen dat dit niet op de website vindbaar was.

Oriënterende interviews

Er zijn oriënterende interviews gehouden met vertegenwoordigers van zeven mbo-instellingen die vertegenwoordigd zijn in de klankbordgroep die voor het onderzoek is ingesteld. De geïnterviewden waren in de regel de betrokken beleidsmedewerkers en/of direct betrokkenen bij de uitvoering van de programma's. Verder is gesproken met een aantal stakeholders, te weten de MBO Raad, JOB MBO, VNO NCW/MKB Nederland, en SBB. De interviews hebben bijgedragen aan het ontwerp van

de vragenlijst en de interpretatie van de uitkomsten van de vragenlijst. De interviews worden in de rapportage gebruikt om inkleuring en uitleg aan de onderzoeksuitkomsten te geven.

DUO-rapportage

Voor het beantwoorden van de vragen over studentaantallen, is gebruik gemaakt van de meest recente DUO-rapportage over de oriëntatieprogramma's[7]. DUO monitort tijdens de looptijd van de pilot in opdracht van het ministerie van OCW de deelname aan oriëntatieprogramma's en onderzoekt of deelname aan oriëntatieprogramma's in het mbo tot een lagere kans op uitval en switch leidt. DUO identificeert de groep studenten die aan een oriëntatieprogramma deelneemt met een domeininschrijving in het mbo. Deze studenten worden tijdens het oriëntatieprogramma gevolgd en ook in de reguliere mbo-opleiding daarna. Op basis van de DUO-rapportage kunnen geen uitspraken worden gedaan over oriëntatieprogramma's waarbij de studenten geen herkenbare inschrijving hebben, zoals wanneer studenten tijdens een kortdurende oriëntatie ingeschreven blijven bij de kwalificatie.

Voor de voorliggende rapportage is gebruik gemaakt van de tweede tussenrapportage van DUO. Deze beslaat de beschikbare gegevens tot en met eind november 2025.

Vragenlijst voor mbo-instellingen

Er is een vragenlijst opgesteld over de oriëntatieprogramma's voor (vertegenwoordigers van) mbo-instellingen. Onderzoeksassistenten hebben instellingen telefonisch benaderd en gevraagd naar contactpersonen op het gebied van oriëntatieprogramma's. Deze benadering heeft 40 contactgegevens opgeleverd. Deze personen zijn op 1 december 2025 uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Op 2 december 2025 was er een bijeenkomst van het landelijk netwerk oriëntatieprogramma's. Hierbij is een onderzoeker aanwezig geweest en zijn aanvullende contactgegevens verzameld. Er zijn twee momenten voor rappel geweest, éénmaal voor en éénmaal na de kerstvakantie. De dataverzamelingsperiode sloot op 20 januari 2026.

In totaal hebben 43 instellingen de vragenlijst ingevuld. Hiervan heeft 84 procent de vragenlijst ook *volledig* ingevuld. Iedere instelling kon de vragenlijst één keer invullen. De vragenlijst startte met een toelichting van de beleidsregel. Daarna werd gevraagd of de instelling een of meerdere oriëntatieprogramma's binnen de beleidsregel heeft, een of meerdere oriëntatieprogramma's buiten de beleidsregel heeft, of geen oriëntatieprogramma's heeft. Iets meer dan de helft van de respondenten (54%) heeft aangegeven dat de instelling één of meerdere oriëntatieprogramma's heeft die binnen de pilot vallen. Iets meer dan een kwart (27%) heeft een oriëntatieprogramma buiten de pilot. In dit rapport rapporteren we primair over de groep instellingen die een oriëntatieprogramma binnen de pilot heeft. Soms wordt deze groep vergeleken met de instellingen die een oriëntatieprogramma buiten de pilot hebben. Vanwege de kleine aantallen worden verschillen niet statistisch getoetst.

7 DUO. (2026). M*onitoring effect pilot oriëntatieprogramma mbo. Tweede tussenrapportage 2026.* Utrecht: DUO.

De enquête was zo opgebouwd dat de instellingen met meerdere oriëntatieprogramma's die binnen de pilot vallen het grootste deel van de vragen maar voor één oriëntatieprogramma hoefden in te vullen, om de vraaglast enigszins te beperken. Ze hebben hierbij gekozen voor het programma met de meeste deelnemers.

Reflectiebijeenkomst

De onderzoeksuitkomsten zijn op hoofdlijnen gepresenteerd in een reflectiebijeenkomst met de klankbordgroep op 17 maart 2026. Waar relevant en een aanvulling op de overige onderzoeksuitkomsten is de reflectie meegenomen in de rapportage.

Beantwoording onderzoeksvragen

Het voorliggende rapport is een tussenrapportage. Niet alle bovenstaande onderzoeksvragen kunnen in huidig rapport worden beantwoord. De tussenrapportage zal zich voornamelijk richten op de uitvoeringspraktijk en de invulling van het oriëntatieprogramma door instellingen. Vragen over (ervaren) effecten en toereikendheid van de wet- en regelgeving worden summier behandeld. Deze vragen zullen worden beantwoord in het eindrapport dat in 2028 verwacht wordt.

3. Resultaten | Uitvoeringspraktijk

In dit hoofdstuk gaan we in op de uitvoeringspraktijk van de oriëntatieprogramma's.

3.1 Aanbod van oriëntatieprogramma's

Aantal instellingen met aanbod

Het aantal instellingen dat oriëntatieprogramma's aanbiedt is niet opgenomen in de DUO-rapportage. Wel heeft DUO in communicatie met de onderzoekers aangegeven dat er 16 mbo-instellingen zijn die oriëntatieprogramma's aanbieden (afgaand op de domeininschrijvingen).

In de vragenlijst konden instellingen aangeven hoeveel oriëntatieprogramma's zij hebben die vallen onder de pilot. Er zijn in totaal 20 mbo-instellingen (van de 43 die hebben gerespondeerd) die aangeven één of meer oriëntatie programma's binnen de pilot aan te bieden. Er zijn negen instellingen die aangeven meer dan één oriëntatieprogramma aan te bieden. Zes van deze instellingen bieden twee programma's aan, drie van deze instellingen bieden drie programma's aan. Een kwart van de instellingen bieden het oriëntatieprogramma aan sinds schooljaar 2025-2026 (25%). Uit de resultaten van de vragenlijst komen dus meer mbo-instellingen naar voor die aangeven een of meer oriëntatieprogramma's aan te bieden, dan uit de DUO-rapportage waarin is gekeken naar domeininschrijvingen. Dit verschil wordt verklaard door het gegeven dat sommige instellingen wel aangeven een programma binnen de pilot aan te bieden maar niet werken met domeininschrijvingen. We komen hierop terug in paragraaf 3.3. De volgende tabellen op basis van de vragenlijst gaan over álle opgegeven oriëntatieprogramma's die binnen de pilot vallen.

Uit de deskresearch blijkt dat er veel verschil is in de kwantiteit en inhoud van de aangeboden informatie online. Sommige instellingen bieden online heel beknopt informatie en hebben één pagina voor het oriëntatieprogramma, anderen geven potentiële studenten de mogelijkheid om verder te lezen en verwijzen naar andere pagina's. Dat bepaalde elementen niet op de website te vinden zijn, betekent uiteraard niet dat er in het programma geen aandacht aan wordt besteed. Het betekent wel dat we op basis van de onderling sterk uiteenlopende informatie op de websites moeilijk een totaalbeeld kunnen vormen.

3.2 Doelgroepen en doelstellingen van oriëntatieprogramma's

Aantal deelnemende studenten

In de DUO rapportage van februari 2026 wordt het aantal studenten met een domeininschrijving gezien als de populatie studenten die een oriëntatieprogramma volgen. Daarbij laat de rapportage ook een aantal jaar voor de start van de pilot zien, om een vergelijking te kunnen maken. Onderstaande tabel toont dat het aantal deelnemers aan een oriëntatieprogramma in 2024 onder bijna alle doelgroepen en niveaus het hoogst was. In 2025 is dit een stuk lager. Doordat het schooljaar 2025-2026 nog niet is afgerond, kunnen deze cijfers uiteindelijk hoger uitvallen. Voor de groep vo-intreders is te zien dat deze sinds 2023 toeneemt. Opvallend daarnaast is ook dat het aandeel herintreders licht toeneemt tussen 2024 en 2025. Ook voor de verschillende niveaus is te zien dat er tussen 2023 en 2024 een toename is in het aantal domeininschrijvingen. Tussen 2024 en 2025 lijkt een meer stabiel beeld zichtbaar, met maar kleine verschillen. Het absolute aantal deelnemers is het grootst op niveau 4, en het kleinst op niveau 3.

Tabel 3.1 Aantal studenten met een domeininschrijving per doelgroep en niveau

Jaar	Niveau	Herintreders	Heroriënteerders	Overig	VO-intreders
2021	2	0	0	12	32
2021	3	0	0	7	1
2021	4	8	8	233	431
2022	2	0	0	5	48
2022	3	0	0	10	0
2022	4	9	22	113	214
2023	2	2	21	12	48
2023	3	1	2	7	14
2023	4	8	20	200	134
2024	2	11	152	86	46
2024	3	4	23	24	7
2024	4	8	114	153	326
2025	2	39	38	74	145
2025	3	5	6	12	21
2025	4	26	67	106	358

Bron: Monitoring effect pilot oriëntatieprogramma mbo. Tweede tussenrapportage 2026 (DUO)

Daarnaast laat DUO ook verschillen zien in achtergrondkenmerken van deelnemers van oriëntatieprogramma's. Zo is het grootste deel van de studenten 16 t/m 17 jaar oud (73%). Daarnaast is zo'n twintig procent van de deelnemers tussen de achttien en tweeëntwintig jaar oud. Iets meer dan de helft van de deelnemers is man (59%), en 69 procent van de deelnemers heeft een Nederlandse herkomst. Tweeëntwintig procent van de deelnemers heeft een herkomst van buiten Europa. Ook heeft DUO gekeken naar de vooropleiding van de deelnemers. Het blijkt dat

veertig procent van de deelnemers een vmbo-t diploma heeft behaald. Ook komt het vaker voor dat een vmbo-k diploma is behaald (22%), of dat er geen afgerond vo-diploma is bij instroom in het oriëntatieprogramma (21%).

Doelgroepen

Tabel 3.2 laat zien dat de meeste oriëntatieprogramma's open staan voor heroriënteerders vanuit het mbo. Ook staat bijna drie kwart open voor instromers vanuit het vmbo en de havo. Bij de instromers vanuit de havo is geen onderscheid gemaakt tussen gediplomeerde en ongediplomeerde havisten. De kleinste doelgroep voor de programma's zijn de herintreders.

Tabel 3.2 Doelgroep van het oriëntatieprogramma (meer antwoorden mogelijk, n=29)

	%
Vo-instromers vanuit het vmbo	72%
Vo-instromers vanuit de havo	72%
Heroriënteerders (mbo-studenten die reeds een opleiding hebben gekozen en zich op hun studiekeuze willen heroriënteren)	83%
Herintreders (studenten die eerder zijn uitgevallen, opnieuw mbo willen volgen en zich willen oriënteren op hun studiekeuze)	45%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Alle oriëntatieprogramma's studenten van niveau 4 toelaten, laat Tabel 3.3 zien. Dit percentage loopt af naar 72 procent voor niveau 2. Uit de deskresearch blijkt dat de meeste programma's zich richten op BOL-opleidingen, of zowel BOL- als BBL-opleidingen. Bij een kwart van de gevonden programma's is niet bekend of deze zich op BOL of BBL richten. Geen enkel programma is alleen op BBL gericht.

Tabel 3.3 Doelgroep van het oriëntatieprogramma naar mbo-niveaus (meerdere antwoorden mogelijk, n=29)

	%
Niveau 4	100%
Niveau 3	90%
Niveau 2	72%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

In de interviews en het reflectiegesprek kwam de doelgroep van de oriëntatieprogramma's meermaals op een andere manier ter sprake. Aangegeven werd dat de groep met complexere problematiek dan alleen studiekeuze toeneemt, zoals studenten met passend onderwijsvraagstukken en studenten met mentale problemen. Het is belangrijk, zo werd aangegeven, om de doelstellingen van de oriëntatieprogramma's, die gericht zijn op studiekeuze, helder te houden.

Doelstellingen

Uit de enquête voor instellingen met een oriëntatieprogramma blijkt dat voor een groot deel van de instellingen (her)oriëntatie het voornaamste doel is van het programma. De doelstellingen van de oriëntatieprogramma's die de mbo-instellingen formuleren, bevatten doorgaans twee kernelementen:

- vergroten van zelfinzicht en zelfvertrouwen van de deelnemers, persoonlijke groei;
- (begeleiden naar) een bewuste, weloverwogen keuze voor een vervolgopleiding die bij hen past.

Vaak liggen de beide elementen in elkaars verlengde, waarbij het maken van een weloverwogen studiekeuze (die uiteindelijk moet leiden tot terugdringen van voortijdige uitval en onnodige studiewissels) het uiteindelijke doel is. Het volgende citaat is daarvan een voorbeeld: "[Het OP] biedt studenten de kans om te ontdekken wie ze zijn, wat ze kunnen en wat ze willen. Als coach help je studenten inzicht te krijgen in hun talenten, interesses en mogelijkheden. Zo helpen we hen een gemotiveerde keuze te maken voor een opleiding die écht bij hen past". Bij sommige mbo-instellingen zijn de persoonlijke groei en de gefundeerde studiekeuze beide als een hoofddoel geformuleerd: "studenten weer op weg helpen, naast een nieuwe studiekeuze ook ontwikkelen van zelfvertrouwen, begeleiding bij diverse persoonlijke problematiek; combi van het leven weer oppakken en studiekeuze".

Enkele mbo-instellingen benoemen ook andere doelstellingen, zoals het terugdringen van voortijdige uitval en van onnodige studiewissels, het uiteindelijke doel van de beleidsregel. Ook zijn er mbo-instellingen die in hun doelstelling ook expliciet de kwalificerende elementen (voor generieke vakken en keuzedelen) noemen. In de beleidstheorie die aan de oriëntatieprogramma's ten grondslag ligt, zijn het terugdringen van studieuitval en switch expliciet als doelstellingen geformuleerd. In de vragenlijst zijn ook enkele vragen gesteld over de ervaren effectiviteit op deze doelstellingen. Dit komt in hoofdstuk 4 aan bod.

Instellingen die aangeven buiten de beleidsregel om een oriëntatieprogramma aan te bieden, geven in grote meerderheid (67% van 11 instellingen) aan het programma te zijn gestart omdat ze te maken hadden met veel switch en/of uitval en het gebrek aan oriëntatie leek hierbij een oorzaak. Ook wordt vaak benoemd dat (potentiële) studenten nog niet klaar waren om een keuze voor een specifieke opleiding te maken (45% van 11 instellingen). Bij deze laatste groep gaat het voor een groot deel over studenten afkomstig uit het vo.

3.3 Opzet en inrichting van oriëntatieprogramma's

Inschrijving

Aan de respondenten van de enquête is gevraagd op welke manier de deelnemers van het oriëntatieprogramma zijn ingeschreven. Tabel 3.4 laat zien dat de meeste instellingen de deelnemers hebben ingeschreven op een domein (60%), zoals de beleidsregel ook voorschrijft. Er is echter ook een aanzienlijk deel van de instellingen dat de studenten inschrijft op opleidingscode (25%), of op een andere manier. Uit de toelichting bij de antwoorden in combinatie met informatie uit de interviews komt dat sommige instellingen de oriënteerders inschrijven op domeininschrijving en de heroriënteerders op de opleidingscode van herkomst. Ook is er een mbo-instelling waarbij de deelnemers in het eerste half jaar van het oriëntatieprogramma worden ingeschreven in een domein en in het tweede half jaar in een opleidingscode. Een andere variant betreft een dubbele inschrijving van deelnemers: studenten blijven ingeschreven op de opleiding van herkomst, met daarnaast een onbekostigde domeininschrijving zodat zij ook meegenomen kunnen worden in de kwantitatieve monitoring van de pilot door DUO.

Tabel 3.4 Inschrijving deelnemers Oriëntatieprogramma (n=20)

	%
Domeininschrijving	60%
Opleidingscode/crebo	25%
Anders	15%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Vrijwel alle instellingen die een oriëntatieprogramma buiten de beleidsregel aanbieden (10 van de 11 instellingen) schrijven de deelnemers in op een opleidingscode. Een overweging was dat mbo-instellingen mogelijk een bepaalde opleidingscode zouden reserveren voor een oriëntatieprogramma buiten de pilot. Het merendeel van de studenten in een oriëntatieprogramma buiten de beleidsregel die worden ingeschreven op opleidingscode (70%) is echter niet onder eenzelfde opleidingscode ingeschreven. Eén instelling geeft aan dat studenten ingeschreven blijven in het voortgezet onderwijs.

Werving

Mbo-instellingen werven de meeste studenten voor de oriëntatieprogramma's via interne doorverwijzing. Tabel 3.5 laat zien dat alle instellingen op deze manier studenten werven. Ook worden de website van de instelling (74%) en doorverwijzing vanuit het voortgezet onderwijs (68%) vaak genoemd. Bij de categorie anders worden mond-op-mond reclame en een open dag benoemd.

Tabel 3.5 Hoe worden studenten voor het Oriëntatieprogramma geworven? (meerdere antwoorden mogelijk, n=19)

	%
Via interne doorverwijzing binnen onze mbo-instelling	100%
Via de website van onze mbo-instelling	74%
Via doorverwijzing door het vo	68%
Via actieve werving door het oriëntatieprogramma	47%
Via doorverwijzende partijen zoals doorstroompunten of zorg- en welzijnsorganisaties	47%
Anders	16%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Voor instellingen die een oriëntatieprogramma buiten de beleidsregel organiseren, is een vergelijkbaar beeld zichtbaar. Ook hier is interne doorverwijzing de belangrijkste wervingsmethode (64%).

Onderdelen van het oriëntatieprogramma

De inhoud van het oriëntatieprogramma varieert tussen instellingen. Wel is in Tabel 3.6 zichtbaar dat alle instellingen in het programma aandacht besteden aan persoonlijke ontwikkeling van studenten. De basisvaardigheden komen bij de meest instellingen aan bod (tussen de 74 en 89%), maar niet overal. Keuzedelen en BPV zijn geen standaard onderdeel van de oriëntatieprogramma'; dit komt bij iets meer dan de helft aan bod. Aandacht voor tekortsectoren en beroepsspecifieke onderdelen van een of meer kwalificaties komen weinig voor: 26% van de instellingen geeft aan dat dit onderdeel is van het oriëntatieprogramma. Enkele mbo-instellingen geven aan dat de aandacht voor tekortsectoren wel toeneemt – ook omdat daar door het bestuur van de instelling op is gewezen - of dat de intentie is om hier rekening mee te houden.

Tabel 3.6 Inhoudelijke onderdelen van het Oriëntatieprogramma (meerdere antwoorden mogelijk, n=19)

	%
Engels	74%
Nederlands	89%
Rekenen	84%
Burgerschap	84%
BPV	63%
Keuzedelen	58%
Maatschappelijke diensttijd (MDT)	53%
Domeinoverstijgend oriënteren	89%
Aandacht voor zowel BOL als BBL	68%
Aandacht voor tekortsectoren	26%
Persoonlijke ontwikkeling	100%
Beroepsspecifieke onderdelen van een of meer kwalificaties	26%
Anders	16%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Instellingen die een oriëntatieprogramma buiten de beleidsregel aanbieden, laten grotendeels een vergelijkbaar patroon zien. Het percentage instellingen in deze groep dat aangeeft dat persoonlijke groei onderdeel is van het programma, is iets lager (negentig in plaats van honderd procent). Echter geeft een iets groter deel van de instellingen aan dat Engels onderdeel is van het programma. Burgerschap heeft dan weer een lager percentage. Er is meer aandacht voor beroepsspecifieke onderdelen van een of meer kwalificaties en tekortsectoren dan bij oriëntatieprogramma's die deel uitmaken van de pilot.

Duur van het oriëntatieprogramma

Tabel 3.7 laat zien dat er een grote spreiding is in de duur van het oriëntatieprogramma. Gemiddeld heeft het programma een doorlooptijd van maximaal 28 weken (ongeveer 6,5 maanden).

Tabel 3.7 Maximale duur van het Oriëntatieprogramma (=18)

Weken	**%**
10	6%
12	11%
20	22%
21	11%
38	6%
40	11%
Maanden	
4	6%
5	6%
10	11%
12	11%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

De oriëntatieprogramma's buiten de pilot duren gemiddeld 31 weken, zo ongeveer 7 maanden. Dit is iets langer dan de programma's die wél onder de pilot vallen.

In de DUO rapportage van februari 2026 is ook gekeken naar de gemiddelde duur van oriëntatieprogramma's op basis van de duur van de domeininschrijving van studenten. Hierbij heeft DUO alleen gekeken naar deelnemers die het oriëntatieprogramma voltooid hebben. Voor cohortjaar 2024 hebben nog niet alle deelnemers hun oriëntatieprogramma afgerond. De gemiddelde duur kan daarom nog veranderen. Tot nu toe varieert de gemiddelde inschrijvingsduur tussen 21 weken (doelgroep herintreders) en 42 weken (doelgroep VO-intreders). Deze groepen lijken daarmee langer te oriënteren dan in eerdere jaren. De minimale duur was 1 week, de maximale 56 weken, wat boven de officiële maximale programmaduur ligt. Voor cohortjaar 2025 zijn vooralsnog minder gegevens beschikbaar, aangezien het studiejaar niet afgelopen is. Alleen trajecten die al zijn afgerond zijn zichtbaar, met een maximale duur van ongeveer 15–17 weken. Daardoor ontstaat een vertekend beeld: vooral kortere trajecten zijn nu geregistreerd. Het is aannemelijk dat de maximale duur later in het jaar nog zal toenemen.

Begeleiding

Persoonlijke begeleiding is een essentieel onderdeel van elk van de oriëntatieprogramma's. Dit krijgt op diverse manieren vorm. Individuele (coachings)gesprekken zijn een standaardelement in het traject, waarbij wordt uitgegaan van de persoonlijke behoefte en situatie van de student (maatwerk). Uit de antwoorden op de (open) vraag naar de wijze van begeleiding komt naar voren dat ook groepsgesprekken, gesprekken met ouders of verzorgers erbij, stagebegeleiding en een op persoonlijke begeleiding gericht vak bij meerdere mbo-instellingen onderdeel zijn van de begeleiding van de student. Daarnaast worden tweedelijns voorzieningen ingeschakeld bij de begeleiding. Het gaat daarbij vooral om professionals op het gebied van LOB en op het gebied van zorg.

Naast het *hoe* van het begeleiden, is ook gevraagd naar *wie* de studenten begeleidt. Tabel 3.8 laat zien dat voor een groot deel coaches worden ingezet door de instellingen (74%). Ook studieloopbaanbegeleiders en vakdocenten worden vaak ingezet om de studenten te begeleiden (respectievelijk 63% en 58%).

Tabel 3.8 Begeleiders van de studenten tijdens het Oriëntatieprogramma (meerdere antwoorden mogelijk, n=19)

	%
Coaches	74%
Studieloopbaanbegeleiders	63%
Instructeurs	11%
Vakdocenten	58%
Docenten, anders dan vakdocenten	47%
Begeleiders vanuit bedrijven	21%
Anders	16%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

De elf instellingen die een oriëntatieprogramma buiten de pilot aanbieden, werken het vaakst met begeleiding door vakdocenten (73%). Studieloopbaanbegeleiders begeleiden de studenten ook vaker dan bij instellingen die deelnemen aan de pilot (55%). Coaches komen juist minder vaak voor (45%).

Bindend studieadvies

Twee mbo-instellingen geven aan dat zij een (bindend) studieadvies afgeven tijdens het oriëntatieprogramma. Gevraagd naar redenen hiervoor, voeren deze instellingen aan dat dit een bestuurlijke keuze is, of dat het verplicht is in de wetgeving rondom de beleidsregel[8]. De overige 17

8 Dit laatste is ten onrechte, in de beleidsregel wordt de meerwaarde van een (bindend) studieadvies in een oriëntatieprogramma juist gerelativeerd.

mbo-instellingen geven tijdens het oriëntatieproject geen (bindend) studieadvies af. Zij achten een (bindend) studieadvies om diverse redenen niet van toepassing: het is niet passend bij de termijn van het traject (dat niet altijd een volledig studiejaar duurt), bij het doel ervan (het gaat om een (her)oriëntatie en niet om een beroepsopleiding) of bij de doelgroep ("Het programma is juist o.a. bedoeld voor studenten die een negatieve BSA hebben ontvangen").

Eén instelling heeft een jaar lang tijdens het oriëntatieprogramma bindende studieadviezen afgegeven, maar is daar op teruggekomen. "We hebben geconstateerd dat dit onder andere door de duur van 20 weken slecht (lees: niet) haalbaar is en weinig meerwaarde heeft, aangezien er gedurende het traject al zeer regelmatig coachings- en voortgangsgesprekken plaatsvinden. Daarnaast zou een bindend negatief studieadvies betekenen dat de opleiding (in ons geval het traject) verantwoordelijk blijft/ is om de student te begeleiden richting een andere passende opleiding. En laat dit nou net het doel van een oriëntatietraject zijn". Twee mbo-instellingen benoemen dat het wel voorkomt dat het traject voor sommige studenten wordt stopgezet. "Er zijn wel gesprekken met studenten, en waar wenselijk met ouders erbij, die veel verzuim laten zien of niet aangehaakt zijn bij het programma. Soms wordt hierna de keuze gemaakt om te stoppen". Dit gebeurt echter niet onder de noemer van het (bindend) studieadvies.

Afsluiting/examinering

Aan de instellingen is daarnaast gevraagd of het mogelijk is voor studenten om het oriëntatieprogramma af te sluiten met vrijstellingen[9] of examens. Uit Tabel 3.9 blijkt dat het vaak mogelijk is om op bepaalde onderdelen examen te doen. Het gaat dan om generieke vakken en om keuzedelen. Van de generieke vakken worden Nederlands, rekenen en Engels het meest genoemd, en een enkele maal burgerschap. Bij de keuzedelen gaat het bijvoorbeeld om persoonlijk profileren, digitale vaardigheden, oriëntatie ondernemerschap of duurzaamheid in het beroep. De helft van de programma's geeft een mbo-verklaring af. Het is minder vaak mogelijk (37%) om een mbo-certificaat te behalen met het oriëntatieprogramma.

Bij enkele mbo-instellingen is het, voor deelnemers die daar aan toe zijn en daarin geïnteresseerd zijn, mogelijk om het oriëntatieprogramma af te sluiten met een kwalificatie op niveau 2, zoals medewerker facilitaire dienstverlening of retail medewerker.

Enkele mbo-instellingen die de mogelijkheid voor examinering van AVO-vakken en/of keuzedelen bieden, geven daarbij aan dat dit in de praktijk niet of niet bij alle doelgroepen plaatsvindt. Uit de toelichtingen komt naar voren dat in de praktijk te weinig ruimte voor examinering wordt ervaren. Bij twee oriëntatieprogramma's wordt daarom de mogelijkheid voor examinering niet meer aangeboden. "De voornaamste reden om hier niet meer voor te kiezen is dat examineren bij rekenen en Nederlands in conflict kwam met het hoofddoel oriënteren en persoonlijke ontwikkeling. Examinering werd een doel op zich". "De doelgroep heeft naast oriëntatievragen

9 De vrijstelling kan worden aangevraagd bij de examencommissie van de opleiding die de student na het oriëntatieprogramma gaat volgen. Een oriëntatieprogramma kan geen vrijstelling voor vakken in een opleiding afgeven.

persoonlijke problematiek, de ervaring leert dat er vaak weinig ruimte is in de aandacht voor studenten voor extra's. Ze zijn al blij als het lukt het leven weer wat op orde te hebben en tot een keuze te komen".

Een ander probleem waar meerdere mbo-instellingen tegenaan lopen is dat mbo-instellingen een groot aantal opleidingen aanbieden en dat het per vervolgopleiding verschilt of een onderdeel dat in het oriëntatieprogramma is afgerond wordt gehonoreerd met een vrijstelling. Sommige opleidingen geven een vrijstelling voor afgeronde onderdelen en andere niet, daar wordt door (examencommissies van) opleidingen verschillend over gedacht. En ook als er vrijstellingen voor afgeronde onderdelen worden gegeven, leidt dit niet vanzelfsprekend tot een verkorting van de duur van de vervolgopleiding, dit hangt af van de flexibiliteit in de organisatie en opbouw van de opleiding. Soms leidt de vrijstelling slechts tot gaten in het rooster. Een specifiek probleem kan zich voordoen als deelnemers examen doen op een lager niveau dan waarvoor ze staan ingeschreven. Dat blijkt met name lastig in de administratie en levert "een hoop gedoe" op. De omgekeerde situatie (een examen op een hoger niveau dan ingeschreven) levert bij de betrokken instelling geen complicaties op.

Twee mbo-instellingen zien geen mogelijkheid om te examineren bij een domeininschrijving. "Je zou het liefst willen examineren onder het domeincrebo waar de student staat ingeschreven, maar dat kan niet".

Tabel 3.9 Is het mogelijk om het Oriëntatieprogramma af te sluiten met … (n=19)

	Ja	Nee
Examens op onderdelen	84%	16%
Vrijstellingen die worden toegekend door de examencommissie van de opleiding die volgt op het oriëntatieprogramma	68%	32%
Een mbo-verklaring	53%	47%
Een mbo-certificaat	37%	63%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

3.4 Toelating en doorstroom

Toelaatbaarheid

Een van de eisen in de beleidsregel is dat het oriëntatieprogramma toegankelijk zou moeten zijn voor studenten die toelaatbaar zijn op mbo-niveau 2, 3 of 4. In de vragenlijst zijn we nagegaan in hoeverre dit in de praktijk zo is. 74 procent van de instellingen geeft aan dat studenten inderdaad aan die voorwaarde moeten voldoen. 37 procent van de instellingen heeft aangegeven dat er ook andere voorwaarden van toepassing zijn. Sommige instellingen gebruikten deze optie om te specificeren welk diploma of overgangsbewijs een student nodig heeft voor toelating tot het oriëntatieprogramma. Eén instelling benoemt dat de student gemotiveerd moet zijn voor

zelfreflectie en -ontwikkeling. Daarnaast zijn er instellingen die aangeven dat studenten toelaatbaar moeten zijn voor niveau 3 en 4, of alleen niveau 4.

Instroommomenten

Het moment van instroom varieert tussen oriëntatieprogramma's. Zo blijkt uit Tabel 3.10 dat een groot deel van de programma's in augustus en/of september starten (47%). Bij 21 procent van de programma's is instroom door het gehele schooljaar heen mogelijk.

In het reflectiegesprek kwam naar voren dat het instroommoment ertoe doet. Vanuit enkele programma's werd aangegeven dat de groep en de groepsdynamiek belangrijk zijn voor het oriëntatieprogramma. Daarom wordt gekozen voor een of twee vaste instroommomenten, of wordt gestart als de groep groot genoeg is. De instroommomenten van de opleiding die de studenten na het oriëntatieprogramma kiezen kunnen ervoor zorgen dat studenten bijvoorbeeld wat langer in het programma blijven zodat ze aansluitend met de nieuwe opleiding kunnen starten.

Tabel 3.10 Instroommomenten Oriëntatieprogramma's (meerdere antwoorden mogelijk, n=19)

	%
Doorlopend	21%
Augustus	47%
September	47%
Oktober	21%
November	16%
December	5%
Januari	16%
Februari	26%
Maart	16%
April	5%
Mei	11%
Juni	0%
Juli	0%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Numerus Fixus

Bij 32 procent van de instellingen wordt een numerus fixus gehanteerd voor het oriëntatieprogramma. Hierbij gaat het in twee gevallen om 40 studenten, één keer om 32 studenten en één keer om 25 studenten. Van twee andere instellingen die aangeven dat er sprake is van numerus fixus is niet bekend om hoeveel studenten het gaat.

Bij geen van de oriëntatieprogramma's die buiten de pilot vallen is er sprake van numerus fixus.

In het reflectiegesprek waren ook mbo-instellingen vertegenwoordigd met een oriëntatieprogramma met een numerus fixus. Vanuit deze instellingen werd aangegeven dat ze deze nog niet hadden hoeven gebruiken omdat de instroom onder het maximumaantal plaatsen lag.

Intake

Alle instellingen geven aan dat er een intakeprocedure is. Deze is vaak vormgegeven aan de hand van een kennismakingsgesprek (ook wel intakegesprek of startgesprek genoemd). Dit is vaak in de aanwezigheid van een coach of SLB'er, deels met ouders of verzorgers erbij, en is erop gericht om wensen en behoeften van de student door te spreken met het oog op maatwerk. Ook wordt nagegaan of een oriëntatieprogramma bij deze behoeften past of dat bijvoorbeeld individuele begeleiding meer geschikt is. Bij ongeveer de helft van de oriëntatieprogramma's bestaat de intake naast het kennismakingsgesprek uit andere elementen, zoals een kennismakingsmiddag vooraf, een motivatiebrief van de toekomstige student, een verdiepte intake (als de student daar behoefte aan heeft), een adviesbrief van de decaan of mentor, en/of een warme overdracht (wanneer van toepassing). Bij instellingen die een oriëntatieprogramma hebben die geen onderdeel is van de pilot heeft 81 procent een intakeprocedure. Hoe deze is vormgegeven is niet bevraagd.

Advisering vooraf

Bij de intake wordt nagegaan of het oriëntatieproject past bij de jongere en diens vraag en behoefte, en als hier twijfels over zijn, wordt geadviseerd om naar andere opties te kijken. 74 procent van de instellingen geeft aan dat wel eens negatieve adviezen worden afgegeven over deelname aan het oriëntatieprogramma. Uit de toelichtingen komt naar voren dat dit in de praktijk niet vaak voorkomt. Redenen voor een negatief advies kunnen zijn dat de jongere niet toelaatbaar is of geen (her)oriëntatievraag heeft maar een andere vraag die niet in het traject kan worden opgelost. Ook schoolbaarheid, motivatie en de ingeschatte draagkracht van de jongere kunnen een rol spelen. Enkele scholen lichten daarbij toe dat sociaal-emotionele problematiek deelname aan het oriëntatieprogramma in principe niet in de weg mag staan. "Vaak is dit juist een reden waarom het oriëntatiejaar jaar passend kan zijn". Maar het komt voor dat de persoonlijke, mentale problematiek te groot is en hulpverlening passender wordt geacht dan onderwijs (zie ook paragraaf 3.2). Eén instelling geeft aan dat een bindend advies wordt gegeven. Andere instellingen geven aan dat zij meedenken over een passende plek, ook als dat buiten het oriëntatieprogramma en buiten de eigen mbo-instelling is.

Wanneer een advies is afgegeven, wordt dit niet altijd opgevolgd. Tabel 3.11 laat zien dat 64 procent van de instellingen aangeeft dat het advies (meestal) wordt overgenomen.

Tabel 3.11 Overname advies voor deelname Oriëntatieprogramma (n=19)

	%
Ze nemen dit advies (meestal) over	64%
Een deel neemt dit advies over	21%
Weet ik niet	14%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

3.5 Samenwerking

Andere partijen

Aan de instellingen is ook gevraagd of ze met andere partijen samenwerken, voorafgaand, gedurende en na afloop van het oriëntatieprogramma. Tabel 3.12 laat de resultaten van deze vraag zien. Het valt op dat vooral wordt samengewerkt het werkveld/bedrijven (zie ook Tabel 3.13). Bij elk van de hieronder weergegeven momenten wordt deze partij vaak betrokken. Ook valt op dat voorafgaand aan het oriëntatieprogramma vo-scholen vaker worden betrokken dan op andere momenten. Tijdens het oriëntatieprogramma worden zorg- en welzijnsorganisaties vaker betrokken.

Tabel 3.12 Samenwerking met andere partijen bij het oriëntatieprogramma (n=19)

	Vaak	Zelden	Nooit
Voorafgaand aan het oriëntatieprogramma			
Vo-scholen	53%	37%	11%
Pro-scholen	5%	42%	53%
Doorstroompunten	37%	37%	26%
Gemeenten	32%	37%	32%
UWV	11%	5%	84%
Zorg- en welzijnsorganisaties	32%	37%	32%
Werkveld/bedrijven	47%	26%	26%
Andere organisaties	26%	26%	47%
Tijdens het oriëntatieprogramma			
Vo-scholen	16%	47%	37%
Pro-scholen	5%	16%	79%
Doorstroompunten	53%	26%	21%
Gemeenten	37%	42%	21%
UWV	11%	16%	74%
Zorg- en welzijnsorganisaties	58%	26%	16%
Werkveld/bedrijven	84%	16%	0%
Andere organisaties	47%	16%	37%
Na afloop van het oriëntatieprogramma			
Vo-scholen	5%	37%	58%
Pro-scholen	0%	21%	79%
Doorstroompunten	26%	37%	37%
Gemeenten	21%	42%	37%
UWV	5%	21%	74%
Zorg- en welzijnsorganisaties	26%	37%	37%
Werkveld/bedrijven	26%	32%	42%
Andere organisaties	16%	21%	63%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Werkgevers

Over het algemeen zijn werkgevers - zoals hierboven te zien - betrokken bij de oriëntatieprogramma's. Uit Tabel 3.13 blijkt dat bij maar 11 procent van de instellingen géén werkgevers betrokken zijn. Werkgevers zijn meestal betrokken via bedrijfsbezoeken (84%), maar ook het verzorgen van stages en het verzorgen van introductielessen op school komt vaak voor (respectievelijk 63% en 58%).

Tabel 3.13 Betrokkenheid van werkgevers bij het oriëntatieprogramma (meerdere antwoorden mogelijk, n=19)

	%
Niet	11%
Zij verzorgen stages	63%
Zij verzorgen opdrachten	11%
Zij werken mee aan bedrijfsbezoeken	84%
Zij verzorgen introductielessen op school	58%
Zij hebben meegedacht over de inhoud van het programma	5%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Bij instellingen met een oriëntatieprogramma dat buiten de pilot valt, zijn werkgevers ook vaak betrokken. Ze werken bij deze instellingen vooral mee aan bedrijfsbezoeken.

4. Resultaten | Effectiviteit (eerste bevindingen)

4.1 Gepercipieerde effecten

Tevredenheid

Aan de instellingen is gevraagd hoe tevreden ze zijn over de uitvoering van het oriëntatieprogramma. In Tabel 4.1 is te zien dat geen van de instellingen ontevreden is over de uitvoering. Het grootste deel van de instellingen is tevreden (59%). In een toelichting geven meerdere instellingen aan dat het programma nog in ontwikkeling is. “We staan aan het begin, maar zetten al een gedegen programma neer. Er is altijd ruimte om onszelf te verbeteren”. “Het is nu nog in een fase van ontwikkeling waarbij het curriculum nog geoptimaliseerd moet worden”. Ook geven instellingen aan dat het programma ieder jaar wat anders verloopt, door de nieuwe samenstelling van de instromende groep. “Een lesprogramma dat het ene schooljaar heel succesvol blijkt, kan een ander schooljaar met een ander type groep heel anders uitpakken”.

Uit de interviews komt naar voren dat de tevredenheid voor een groot deel is gestoeld op de positieve feedback van deelnemers. “We kunnen veel betekenen voor de jongeren, we maken echt een verschil. We krijgen dit terug in de evaluaties van de jongeren en ook van ouders”. “Evaluatie laat zien dat persoonlijke begeleiding en coaching hoog worden gewaardeerd door de deelnemers. We scoren heel goed op persoonlijk contact, het gezien worden. Studenten leren voor zichzelf op te komen”. “Veel studenten geven aan (soms pas een tijd later) dat het [oriëntatieprogramma] een belangrijk onderdeel en/of keerpunt in hun leven is geweest. We meten de student- en oudertevredenheid, de score is vrijwel altijd goed, zeker betreffende de mentor en de begeleiding”. Daarnaast heeft de tevredenheid van de instellingen zelf betrekking op de doorontwikkeling van de oriëntatieprogramma’s in de afgelopen jaren. Er is sprake van professionalisering, meer pedagogisch-didactische onderbouwing, een doordachter invulling van het programma etc. “We bieden dit traject al jaren aan en hebben het geregeld herzien en verbeterd. Het team is verder geprofessionaliseerd en werkt met veel passie met onze doelgroep.”. Een andere mbo-instelling: “We hebben het programma goed en logisch opgebouwd en in de afgelopen jaren echt gewerkt aan de kwaliteit. Er ligt een leerlijn, de generieke onderdelen en bpv zitten goed in het programma, we examineren generiek en keuzedelen, we hebben passende projecten en opdrachten. We evalueren meerdere keren per jaar en verbeteren ons programma”.

De mate van tevredenheid over de behaalde resultaten komt verderop in deze paragraaf ter sprake.

Tabel 4.1 Tevredenheid over de uitvoering van het Oriëntatieprogramma (n=17)

	%
Neutraal	12%
Tevreden	59%
Zeer tevreden	29%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

De instellingen met een oriëntatieprogramma buiten de pilot zijn ook geen van allen ontevreden over de uitvoering van het programma. Wat wel opvalt, is dat minder instellingen aangeven (zeer) tevreden te zijn. Het merendeel van de instellingen geeft aan neutraal te staan tegenover de uitvoering. In een open toelichting geven de instellingen aan dat de programma's nog in ontwikkeling zijn, en dat ze merken dat studenten er baat bij hebben.

Effectiviteit

De ervaren effectiviteit van het oriëntatieprogramma bevragen we via een aantal onderwerpen: de kwaliteit van de studiekeuze, het welzijn van de student, de persoonlijke ontwikkeling van de student, het terugdringen van switch en het terugdringen van uitval. Geen van de instellingen geeft aan dat het oriëntatieprogramma niet of deels effectief is op al deze onderwerpen (zie Tabel 4.2). Een meerderheid van de instellingen geeft aan dat het programma op al deze vlakken (zeer) effectief is. Bij het terugdringen van switch zien we vaker dan bij de andere indicatoren dat de effectiviteit als "neutraal" wordt gescoord en is er een minder sterke positieve beoordeling van de effectiviteit dan bij de andere indicatoren.

In de gesprekken met de mbo-instellingen is de vraag gesteld 'wanneer ervaart u of uw organisatie het oriëntatieprogramma als succesvol?' Alle in Tabel 4.2 opgenomen indicatoren voor effectiviteit werden door de mbo-instellingen benoemd. De antwoorden laten zien dat dat deze indicatoren onderling samenhangen: persoonlijke groei wordt als noodzakelijk beschouwd voor het maken van een gefundeerde studiekeuze en uiteindelijk ook voor studiesucces in termen van het halen van een diploma. "[Het programma is succesvol] als studenten hun diploma halen. Op korte termijn dat ze met plezier naar school komen, en het gevoel hebben dat ze hier werken aan hun toekomst. Zowel op werk, maar ook als persoon. Dat ze achteraf terugkijken met de gedachte dat ze hun jaar goed hebben besteed. Dat ze een leuk jaar hebben gehad en vrienden hebben gemaakt. Dat ze met vertrouwen aan hun opleiding gaan beginnen. Dat ze de kansen pakken die hen worden gegeven". "[Het programma is succesvol] als de studenten met dit programma een beter beeld hebben gekregen van zichzelf. Wie ben ik en wat past bij mij. En daardoor betere studiekeuze kunnen maken. Passend is het sleutelwoord. Jezelf beter leren kennen en wat bij je past. Wat dat dan is maakt niet uit". Meerdere mbo-instellingen geven aan dat een vervolgopleiding binnen het mbo voor hen niet de enig mogelijke succesvolle uitkomst van het oriëntatieprogramma is. "Als we erin slagen om de student op de juiste plek te krijgen, passend bij de student, is het succesvol. Dit houdt niet per se een hoger niveau in, of een andere opleiding of een diploma. Een goede plek op de arbeidsmarkt kan ook, maar het is dan wel fijn als dit een duurzame plek is". "Het programma is

succesvol als de student maatschappelijk succesvol is. De student bepaalt zelf wat dat is. We zijn blij als ze kiezen voor het mbo, maar dat is niet een voorwaarde. Het programma is ook succesvol als een student niet thuis op de bank komt te zitten midden op de dag en niet weet wat hij/zij wil met het leven".

Enkele geïnterviewden konden een inschatting geven van de bestemming van de deelnemers na het oriëntatieprogramma. Volgens deze *schatting* stroomt 75 à 85 procent door naar een vervolgopleiding binnen de mbo-instelling. De overige deelnemers komen in een zorg-of hulpverleningstraject, gaan naar het speciaal onderwijs of gaan werken. Voor inschattingen over het percentage deelnemers dat na de vervolgopleiding switcht of uitvalt is het nog te vroeg. Wel wordt aangegeven dat tussentijdse uitval uit het oriëntatieprogramma weinig voorkomt.

Ruim vijftig procent van de instellingen geeft aan dat ook andere dan de factoren uit onderstaande tabel van invloed zijn op de effectiviteit van het oriëntatieprogramma. Dit zijn onder andere de flexibiliteit van docenten en opleidingen. Ook is het afhankelijk van de studenten zelf. Er zijn daarnaast instellingen die aangeven dat de begeleiding van de studenten intensiever is dan bij een regulier opleidingstraject om de gewenste effecten te kunnen bereiken.

Tabel 4.2 Effectiviteit van het Oriëntatieprogramma (n=17)

	Neutraal	Effectief	Zeer effectief
Vergroten kwaliteit van de studiekeuze	0%	53%	47%
Vergroten welzijn van de student	12%	35%	53%
Vergroten persoonlijke ontwikkeling van de student	0%	41%	59%
Terugdringen van switch	41%	53%	6%
Terugdringen van uitval	18%	71%	12%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Voor instellingen met een oriëntatieprogramma buiten de pilot is eenzelfde beeld zichtbaar. Wat opvalt is dat de groep die het effect van het oriëntatieprogramma 'neutraal' noemt, voor alle groepen groter is dan voor instellingen met een programma binnen de pilot. Het percentage zeer effectief is dan ook voor alle onderwerpen kleiner. Of dit verschil toe te schrijven is aan wel of geen deelname de pilot, is niet bekend.

4.2 Effect op uitval en switch

In deze paragraaf gaan we in op de effecten van het oriëntatieprogramma op uitval en switch voor zover nu bekend. De informatie in deze paragraaf is geheel afkomstig uit de rapportage van DUO van begin 2026.

Doorstroom naar een vervolgopleiding

Uit de rapportage van DUO (2026) blijkt dat een deel van de studenten na een oriëntatieprogramma doorstroomt naar een vervolgopleiding. Sinds de start van de pilot zijn dit er 651. Hiervan schrijft het grootste deel zich in voor een studie op mbo niveau 4 (68%). Daarnaast kiest een grote meerderheid van de studenten voor een BOL-opleiding (87%). Er zijn ook studenten die zich inschrijven op niveau 1. Daarnaast laat DUO zien dat er ook 222 studenten zijn die zich na drie maanden (nog) niet hebben ingeschreven op een vervolgopleiding[10]. De DUO rapportage laat zien dat in 2024 een groter deel van de studenten met een niveau-2 domeininschrijving (41%) niet is doorgestroomd naar een reguliere vervolgopleiding dan in eerdere jaren. Bij niveau 4 is dit juist lager dan in eerdere jaren (18%). Daarnaast valt ook op dat inschrijving op een reguliere vervolgopleiding op niveau 4 het meeste voorkomt, ongeacht het niveau van inschrijving bij de domeininschrijving.

Het blijkt dat in 2024 de meeste studenten vanuit een oriëntatieprogramma doorstromen naar een reguliere opleiding binnen de sectorkamer handel (zo'n 20%). Ook heeft DUO gekeken naar de *instroom* van de doelgroepen heroriënteerders en herintreders. Het blijkt dat studenten vanuit de sectorkamers Handel; Zakelijke dienstverlening en veiligheid; en Zorg, welzijn en sport zich na de oriëntatie opnieuw inschrijven in deze sectorkamers. Hierbij geeft DUO mee dat het om kleine aantallen gaat, en hier voorzichtig mee omgegaan dient te worden.

In de rapportage vergelijkt DUO de instroom van studenten die wel en geen oriëntatieprogramma hebben gevolgd naar niveau. Als de cijfers van 2024 worden vergeleken, blijkt dat vo-intreders die eerst een oriëntatieprogramma hebben gevolgd vaker instromen in een niveau 4-opleiding dan studenten die direct in een reguliere mbo-opleiding starten (75% tegenover 62%). Dit verschil was ook al zichtbaar in de jaren vóór de pilot, toen niet duidelijk was of studenten met een domeininschrijving een oriëntatieprogramma volgden. Ook bij de groep overig is dit patroon te zien: studenten die eerst een oriëntatie doen, schrijven zich vaker in voor niveau 4 dan studenten die direct instromen.

10 Omdat de cijfers voor cohortjaar 2025 tot eind november lopen, kan voor studenten die tussen eind augustus en eind november hun oriëntatieprogramma hebben afgerond nog niet drie maanden vooruit worden gekeken. Daardoor kan nog niet met zekerheid worden vastgesteld of zij zijn ingestroomd in een reguliere mbo-opleiding. Daarom wordt hier gebruik gemaakt van de formulering "(nog) niet ingestroomd".

Eenzelfde vergelijking wordt in de rapportage van DUO ook gemaakt naar leerweg en sectorkamer. Waar het gaat om leerweg is te zien dat in 2024 te zien er voor vo-intreders geen noemenswaardig verschil is tussen studenten die wel niet eerst een oriëntatieprogramma hebben gevolgd. Bij de categorie 'overig' valt juist een aanzienlijk verschil op. Van de studenten die zich eerst hebben georiënteerd, kiest 85% er daarna voor om zich in te schrijven voor een BOL-opleiding. In contrast daarmee doet slechts 32% van de studenten die direct instromen in een reguliere mbo-opleiding dit. Dit duidelijke verschil was ook al zichtbaar in de jaren vóór de pilot, toen nog niet helder was of studenten met een domeininschrijving hadden deelgenomen aan een oriëntatietraject. Voor de sectorkamers is zichtbaar dat de groep vo-intreders die eerst een oriëntatieprogramma hebben gevolgd, vaker instromen in een opleiding in de sectorkamer handel, vergeleken met vo-intreders die niet eerst een oriëntatieprogramma hebben gevolgd. Daarnaast stromen vo-intreders die geen oriëntatieprogramma hebben gevolgd vaker in op een opleiding in de sectorkamer zorg, welzijn en sport. Voor de groep overig blijkt dat studenten die eerst een oriëntatieprogramma volgen minder vaak instromen in een opleiding in sectorkamers zorg, welzijn en sport en techniek en gebouwde omgeving, maar wel vaker kiezen voor sectorkamers handel, ict en creatieve industrie en voedsel, groen en gastvrijheid vergeleken met studenten die geen oriëntatieprogramma hebben gevolgd.

Effect op uitval

Voor het cohortjaar 2024 is in de analyse van DUO een significant verschil te zien in het uitvalspercentage voor wel of niet deelnemers aan oriëntatieprogramma's. Het uitvalspercentage is een jaar na inschrijving hoger in de groep studenten die geen oriëntatieprogramma hebben gevolgd, dan in de groep studenten die wel een oriëntatieprogramma hebben gevolgd. Hier kunnen echter nog geen conclusies aan verbonden worden. De meetperiode voor de studenten die geen oriëntatieprogramma hebben gevolgd is een volledig jaar. De meetperiode voor studenten die wel een oriëntatieprogramma gevolgd hebben is variabel en altijd korter dan een jaar. Dat maakt de nu beschikbare percentages nog niet goed vergelijkbaar.

Effect op switch

Over het effect van het oriëntatieprogramma op switch doet de DUO rapportage van februari 2026 nog geen uitspraken, aangezien het aantal studenten dat heeft geswitcht te klein is.

5. Resultaten |Toereikendheid wet- en regelgeving

5.1 Knelpunten

In de vragenlijst is ook stilgestaan bij verschillende elementen uit de wet- en regelgeving. Er is voor die elementen gevraagd of instellingen knelpunten ervaren die daarmee samenhangen (zie Tabel 5.1). Instellingen konden in de vragenlijst daarnaast aangeven wat dit knelpunt inhoudt. Hieruit blijkt dat niet alle knelpunten direct te maken hebben met de wet- en regelgeving. Toch wordt in dit hoofdstuk gekozen om alle knelpunten die onder een onderdeel van de wet- en regelgeving benoemd zijn, op te nemen.

Het inschrijven van studenten op een domeininschrijving wordt door meer dan de helft van de instellingen als knelpunt gezien. Zoals ook beschreven in paragraaf 4.1, wordt de bekostigingsfactor 1.0 die is gekoppeld aan een domeininschrijving door veel mbo-instellingen als ontoereikend ervaren, vooral vanwege de (in verhouding intensievere) begeleiding die de doelgroep van oriëntatieprogramma's nodig heeft. Daarnaast wijzen enkele mbo-instellingen op praktische en organisatorische complicaties van een domeininschrijving, met name in de (student)administratie, en dat het lastiger is om een stageplaats te vinden met een domeininschrijving. Het is alleen mogelijk om tijdens het oriëntatieprogramma een oriënterende stage te volgen, schrijft één instelling. Veel stagebieders bieden bij voorkeur stageplaatsen aan studenten die een kwalificatie volgen die direct aansluit op het werkveld van de stagebieder.

Iets minder dan de helft van de instellingen ervaart knelpunten met betrekking tot het uitgangspunt dat het oriëntatieprogramma moet passen binnen de maximale duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma. Zij vinden dat juist deze doelgroep studenten meer tijd nodig heeft voor een opleiding, mede door de multiproblematiek die vaak speelt bij deze studenten. Dit heeft dus meer met de doelgroep van de oriëntatieprogramma's te maken dan met de opleiding zelf. Daarnaast is het sterk afhankelijk van de standpunten, opbouw en flexibiliteit van de vervolgopleidingen of tijdens het oriëntatieprogramma afgeronde onderdelen leiden tot vrijstelling en tot daadwerkelijke verkorting van de studieduur (zie paragraaf 3.3 onder 'Afsluiting/examinering').

35 procent van de instellingen ervaart knelpunten rondom het toelatingsrecht; een deel van de studenten heeft veel begeleiding nodig en het aanbod aan niveau 3 en 4 is groter dan het aanbod aan niveau 2 opleidingen. Het voldoende kunnen bieden aan niveau 2 studenten binnen een heterogene groep kan in de praktijk een knelpunt zijn. Twee instellingen geven aan dat zij geen aanbod hebben binnen het oriëntatieprogramma voor mbo-niveau 2.

De instellingen die aangeven knelpunten te ervaren met betrekking tot het BSA geven aan dat een bindend studieadvies niet als passend wordt gezien voor het doel van een oriëntatieprogramma. Eén instelling benoemt dat zij een traject hebben, geen opleiding. Ook vragen instellingen zich af

op basis waarvan een BSA kan worden afgegeven. In het gesprek met de klankbordgroep wordt duidelijk dat “het knelpunt BSA” moet worden geïnterpreteerd als *wanneer* een BSA onderdeel zou moeten uitmaken van het traject, dit een probleem zou zijn, omdat het niet aansluit bij het doel van het programma. De feitelijke situatie (in principe geen BSA binnen een oriëntatieprogramma) is dus geen knelpunt in de praktijk.

Knelpunten met betrekking tot de inschrijving op het hoogst toelaatbare niveau van de student hebben deels te maken met de studiefinanciering. Bij oriëntatieprogramma’s die vóór de pilot zijn opgezet, konden deelnemers worden ingeschreven op niveau 2. Bij niveau 2 is de basisbeurs, aanvullende beurs en het studentenproduct een gift; bij hogere mbo-niveaus gaat het om een prestatiebeurs: studenten die niet binnen tien jaar een diploma halen, moeten die beurs terugbetalen. Een mbo-instelling geeft aan dat dit voor deelnemers onaantrekkelijker vooruitzicht heeft bijgedragen aan een daling van het aantal instromers in het oriëntatieprogramma. Meerdere instellingen geven aan dat het hoogst haalbare niveau niet altijd passend is bij de jongeren. Zoals aangegeven in paragraaf 3.3, worden in verband met de eis om deelnemers aan het oriëntatieprogramma op het hoogst toelaatbare niveau in te schrijven ook praktische knelpunten ervaren. Het gaat dan met name om administratieve complicaties als deelnemers voor een onderdeel examen doen op een lager niveau dan waarvoor ze staan ingeschreven. Systemen geven een foutmelding als studenten als een student examen doet op een lager niveau dan het inschrijvingsniveau, zo geven instellingen aan. Daarnaast ervaren de betrokkenen bij de oriëntatieprogramma’s dat ook examencommissies niet altijd weten hoe hiermee om te gaan.

Tabel 5.1 Ervaren knelpunten bij de wettelijke vereisten van de beleidsregel (n=17)

	Ja	Nee	Weet ik niet
Domeininschrijving	53%	29%	18%
Het oriëntatieprogramma valt binnen de maximale geprogrammeerde duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma	47%	35%	18%
Toelatingsrecht voor alle studenten die toelaatbaar zijn tot niveau 2, 3 of 4	35%	59%	6%
BSA	29%	47%	24%
Inschrijving op hoogst toelaatbare niveau van de student	29%	65%	6%
Overige aspecten uit wet- en regelgeving	18%	35%	47%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

5.2 Wet- en regelgeving in de praktijk

Instellingen is ook gevraagd welke onderdelen van de wet- en regelgeving bijdragen aan de effectiviteit van het oriëntatieprogramma. Tabel 5.2 laat de uitkomsten van deze vraag zien. Opvallend is het hoge percentage instellingen dat aangeeft dat het laten vallen van het oriëntatieprogramma binnen de maximale geprogrammeerde duur van de mbo-opleiding die de student kiest, negatief bijdraagt aan het oriëntatieprogramma.

Tabel 5.2 Bijdrage elementen uit de wet- en regelgeving aan de effectiviteit van het Oriëntatieprogramma (n=17)

	Draagt positief bij	Neutraal	Draagt negatief bij	Weet ik niet
Domeininschrijving	29%	41%	12%	18%
Het oriëntatieprogramma valt binnen de maximale geprogrammeerde duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma	12%	24%	47%	18%
Toelatingsrecht voor alle studenten die toelaatbaar zijn tot niveau 2, 3 of 4	29%	47%	12%	12%
BSA	0%	29%	35%	35%
Inschrijving op hoogst toelaatbare niveau van de student	6%	47%	29%	18%
Overige aspecten uit wet- en regelgeving	0%	6%	0%	94%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Bekostiging

De bekostiging van de oriëntatieprogramma's binnen de pilot is volgens twaalf procent van de scholen toereikend (zie Tabel 5.3). Iets minder dan de helft van de scholen geeft aan dat de bekostiging (zeer) ontoereikend is. De overige mbo-instellingen staan hier neutraal in of weten niet in hoeverre de bekostiging toereikend is. De mbo-instellingen die aangeven dat de bekostiging ontoereikend is, wijzen hierbij op de bekostigingsfactor 1 die voor oriëntatieprogramma's geldt. Dit wordt als onvoldoende ervaren, gelet op de begeleiding die deelnemers aan oriëntatieprogramma's nodig hebben. Daarbij gaat het niet alleen om de begeleiding bij het maken van een keuze voor de vervolgopleiding, maar zeker ook begeleiding die te maken heeft met problematieken bij de deelnemers; de oriëntatieprogramma's staan ook in het teken van persoonlijke ontwikkeling van deelnemers. "De kracht van het programma zit hem in begeleiding en coaching. Je kunt best voor een groep van 25 man staan als je kennis wil overbrengen, maar niet voor deze doelgroep". "Je bent geen opleiding, maar wel een onderwijsprogramma, met alles wat daarbij komt kijken qua verzuim, kwaliteitszorg, leerplicht. Je bent als team niet alleen maar met de jongeren zelf bezig, maar ook met alles er omheen. Daar kom je niet mee weg met 1,0".

Bij een mbo-instelling waar het huidige oriëntatieprogramma buiten de pilot wordt vervangen door een programma binnen de pilot is dit eveneens een punt van zorg. Studenten in het huidige oriëntatieprogramma staan nog ingeschreven op de eigen opleiding en hebben een

bekostigingsfactor van gemiddeld 1,2 of 1,3. “Het is een groep studenten die extra begeleiding nodig heeft. De vraag komt op hoe dit weggezet gaat worden met de prijsfactor van 1. Welke extra middelen moet de organisatie inzetten om het OP te kunnen realiseren? Het doel is helder, dat onderschrijft de organisatie, inclusief CvB en directeurenteam. Dat maakt het ook mogelijk om extra middelen te vragen. Uiteindelijk gaat wel gekeken worden of de kosten opwegen tegen de resultaten”. Ook enkele andere mbo-instellingen geven aan dat voor het oriëntatieprogramma aanvullende extra middelen worden ingezet.

Tabel 5.3 Beoordeling toereikendheid bekostiging Oriëntatieprogramma (n=17)

	%
Zeer ontoereikend	24%
Ontoereikend	18%
Neutraal	29%
Toereikend	12%
Weet ik niet	18%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

Instellingen die buiten de pilot om een oriëntatieprogramma aanbieden geven aan dat zij het programma bekostigen via de lumpsum of reguliere bekostiging. Een instelling schrijft dat zij dit via STO-gelden bekostigen, en twee keer worden VSV-gelden benoemd.

Uit de rapportage van DUO (2026) blijkt dat sinds de start van de pilot 77% van de studenten die een oriëntatieprogramma volgen ingeschreven is op het hoogst toelaatbare niveau van de student. In cohortjaar 2024 was dit 75%, en in 2025 tot nu toe 79%. In 2025 ligt dit percentage het hoogst bij VO-intreders (84%) en heroriënteerders (81%). Bij herintreders (71%) en de groep overig (65%) ligt het duidelijk lager. Vergeleken met 2024 is het aandeel dat op het hoogst toelaatbare niveau is ingeschreven bij VO-intreders met 6 procentpunt gedaald, terwijl het bij heroriënteerders met 20 procentpunt is gestegen.

Bij niveau 2 studenten is het aandeel dat niet op het hoogst toelaatbare niveau staat ingeschreven in 2025 met 13 procentpunt is gedaald ten opzichte van cohortjaar 2024. Toch blijft dit aandeel nog steeds relatief hoog (50%). Inschrijvingen op niveau 3 kunnen per definitie niet op het hoogst toelaatbare niveau zijn, omdat deze studenten ook op niveau 4 zouden mogen worden ingeschreven.

Oriëntatieprogramma’s buiten de beleidsregel

De toereikendheid van de beleidsregel kan mede beoordeeld worden door te kijken naar de niet-deelnemers aan de pilot. Aan instellingen die niet meedoen met de pilot, maar wel een oriëntatieprogramma aanbieden is gevraagd of ze overwogen hebben om mee te doen met de pilot. hierop geeft iets meer dan de helft van de instellingen (55%) aan dat ze dit inderdaad overwogen hebben. Aan de instellingen is daarnaast gevraagd wat de overwegingen waren om niet

deel te nemen aan de pilot. Hieruit blijkt dat meer dan de helft van de instellingen aangeeft dat de bekostiging van de programma's binnen de pilot een reden was om niet deel te nemen aan de pilot (zie ook Tabel 5.4). Ook benoemen meerdere instellingen dat de domeininschrijving niet passend is voor het programma (27%). Veel instellingen geven aan ook andere redenen te hebben (55%). Deze lopen uiteen van bestuurlijke bezwaren tot het niet mee willen werken aan een pilot, en het nog aan het starten zijn met het opzetten van een programma.

Tabel 5.4 Overweging(en) niet deel te nemen aan de pilot (meer antwoorden mogelijk, n=11)

	%
De bekostiging zoals vastgelegd in de beleidsregel past niet voor ons programma	55%
De domeininschrijving zoals vastgelegd in de beleidsregel past niet voor ons programma	27%
Het toelatingsrecht voor alle studenten die toelaatbaar zijn tot niveau 2, 3 of 4, zoals vastgelegd in de beleidsregel past niet voor ons programma	9%
Dat in de beleidsregel het oriëntatieprogramma valt binnen de maximale geprogrammeerde duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma.	18%
Anders	55%

Bron: Vragenlijst mbo instellingen 2025 (ResearchNed & KBA Nijmegen)

6. Tussentijdse conclusies

In dit hoofdstuk behandelen we per thema van dit onderzoek (uitvoeringspraktijk, effectiviteit en toereikendheid) de belangrijkste conclusies. Hierbij verwijzen we terug naar de onderzoeksvragen zoals weergegeven in paragraaf 2.1. Hierbij is het belangrijk te vermelden dat, zoals voorzien, nog niet alle onderzoeksvragen in deze tussenrapportage beantwoord kunnen worden. De onderzoeksvragen die nu niet aan bod komen, worden in de eindrapportage beantwoord.

6.1 Uitvoeringspraktijk

In deze paragraaf wordt ingegaan op de verschillende onderzoeksvragen die horen bij de uitvoeringspraktijk van de oriëntatieprogramma's. Aan de hand van de verschillende onderwerpen van de onderzoeksvragen wordt stilgestaan bij de bevindingen. Het thema Uitvoeringspraktijk is wat anders van aard dan de thema's Effectiviteit en Toereikendheid van wet- en regelgeving, omdat de onderzoeksvragen zich hierbij vooral richten op beschrijvende informatie. Dat betekent dat we bij dit thema meer beschrijvend en minder beschouwend te werk gaan. Naar verwachting kunnen we in de eindrapportage ook op dit thema meer een beschouwing geven, omdat er dan teruggeblikt kan worden op een ontwikkeling. De letters tussen haakjes verwijzen naar de onderzoekvraag.

Doel en doelgroep (a)

Veel van de mbo-instellingen geven aan dat er twee elementen zijn die het doel van het oriëntatieprogramma vormen: het vergroten van het zelfinzicht en zelfvertrouwen van de deelnemers, en (het begeleiden naar) een bewuste, weloverwogen keuze voor een vervolgopleiding die bij de studenten past. Hoewel het eerste deel geen expliciete eis is voor de pilot, blijkt deze voor veel instellingen zwaar te wegen. De twee doelen liggen in elkaars verlengde. Het eerste lijkt noodzakelijk voor de instellingen, om het tweede te bereiken. Het initiële doel is om de studenten te ondersteunen, waarvan het beoogde gevolg is dat er minder switch en uitval plaatsvindt. Deelnemers aan het oriëntatieprogramma zijn een gemêleerde groep. Voor een groot deel zijn de deelnemers tussen de 16 en 17 jaar oud. De grootste groep is man en het grootste deel van de deelnemers heeft een Nederlandse herkomst. Veertig procent heeft een vmbo-t diploma.

Schaal (b)

Instellingen hoeven niet formeel te registeren dat zij een oriëntatieprogramma aanbieden. Daardoor is het niet bekend hoeveel instellingen een oriëntatieprogramma aanbieden. Een indicatie is zestien (aantal instellingen dat studenten inschrijft op een domeininschrijving, DUO) tot twintig (aantal instellingen dat in de enquête binnen dit onderzoek aangeeft een oriëntatieprogramma binnen de pilot aan te bieden). Hoewel beide methoden niet waterdicht zijn, geeft het wel een indicatie van de omvang van de groep instellingen die oriëntatieprogramma's aanbieden. De grootste groep deelnemers zijn heroriënteerders vanuit het mbo en de groep vo-intreders groeit sinds 2023. Alle programma's die in de enquête zijn vertegenwoordigd staan open voor studenten niveau 4, en het minst voor niveau 2 (ruim zeventig procent).

Opzet (c)

Hoewel het een vereiste is voor de pilot, maken niet alle instellingen gebruik van de domeininschrijving. Zestig procent doet dit wel, een kwart van de instellingen schrijft de studenten in op een opleidingscode en de overige instellingen werken met een duale inschrijving, of hebben een andere manier van inschrijven.

Ieder oriëntatieprogramma besteedt aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de student. Zoals eerder benoemd is dit vaak ook een van de doelen van het programma. Daarnaast zien we dat het vaak voorkomt dat instellingen aandacht besteden aan de basisvaardigheden, zoals Nederlands, rekenen, Engels (voor niveau 4) en burgerschap. Het minste aandacht wordt besteed aan de tekortsectoren en beroepsspecifieke onderdelen van de kwalificaties. Het oriëntatieprogramma lijkt hiermee zeer gepersonaliseerd te worden vormgegeven, waarbij overige onderdelen als minder belangrijk worden ervaren. Het programma wordt oriënterend en vormend ingericht, waarbij concrete sectoren of beroepsspecifieke onderdelen minder op de voorgrond staan.

Persoonlijke begeleiding is een essentieel onderdeel van elk van de oriëntatieprogramma's. Zoals eerder beschreven is het vaak ook een van de doelen van het oriëntatieprogramma dat de instellingen bieden. De begeleiding verschilt tussen programma's. Individuele (coachings)gesprekken zijn een standaardelement in het traject, waarbij maatwerk wordt geleverd. Dit wordt vaak aangevuld met groepsgesprekken, stagebegeleiding of andere onderdelen. Studenten worden begeleid coaches, studieloopbaanbegeleiders en vakdocenten. Iets meer dan de helft van de instellingen geeft aan dat er aandacht wordt besteed aan de Maatschappelijke Diensttijd tijdens het oriëntatieprogramma. De invulling hiervan moet uit het tweede deel van het onderzoek blijken.

Studieloopbaan (d)

De programmaduur van de oriëntatieprogramma's loopt uiteen van tien weken tot twaalf maanden, veelal startend in augustus of september. Vaak kunnen studenten die bijvoorbeeld in oktober of november uitvallen in de opleiding die ze aan het begin van het jaar hadden gekozen, toch nog instromen. Over de verdere studieloopbaan van de studenten die een oriëntatieprogramma volgen of hebben gevolgd, is nog niets te zeggen. Er zijn nog te weinig studenten uitgestroomd om een conclusie te trekken.

Toelating en doorstroom (e)

Een van de eisen in de beleidsregel is dat het oriëntatieprogramma toegankelijk zou moeten zijn voor studenten die toelaatbaar zijn op mbo-niveau 2, 3 of 4. Zo'n driekwart van de instellingen geeft in de enquête aan dat dit het geval is. Ongeveer een derde van de instellingen hanteert een numerus fixus, die veelal niet wordt gehaald. Alle instellingen hebben een intakeprocedure; veelal gaat het om een kennismakingsgesprek met een coach of of SLB'er. Zo kunnen de wensen en behoeften van de student in kaart worden gebracht, om maatwerk te kunnen bieden of door te verwijzen als andere opties beter lijken te passen. Bij ongeveer de helft van de

oriëntatieprogramma's bestaat de intake naast het kennismakingsgesprek uit andere elementen, zoals een kennismakingsmiddag vooraf, een motivatiebrief van de toekomstige student, een verdiepte intake (als de student daar behoefte aan heeft), een adviesbrief van de decaan of mentor, en/of een warme overdracht (wanneer van toepassing). Ongeveer driekwart van de instellingen geeft wel eens negatieve adviezen over deelname aan het oriëntatieprogramma. Tweederde geeft aan dat dit advies (meestal) wordt overgenomen door de student.

De beleidsregel geeft als wenselijkheid aan dat er niet voor de hand ligt dat de student een negatief bindend studieadvies krijgt. Twee mbo-instellingen geven in de enquête aan dat zij een (bindend) studieadvies afgeven tijdens het oriëntatieprogramma, de overige zeventien doen dit niet.

Het is vaak mogelijk voor studenten om examen te doen in generieke vakken en keuzedelen. Het is minder vaak mogelijk om een mbo-certificaat te behalen met het oriëntatieprogramma. Het verschilt per opleiding of het afgeronde onderdeel in de vervolgopleiding wordt gehonoreerd, de oriëntatieprogramma's hebben hier zelf beperkt invloed op. Ook geven sommige instellingen aan dat de focus op de avo-vakken afleidt van het hoofddoel van het oriëntatieprogramma: oriëntatie.

Samenwerking en communicatie (f)

Werkgevers zijn bij veel instellingen betrokken bij de oriëntatieprogramma's. In meer dan tachtig procent van de programma's zijn werkgevers betrokken in de vorm van bedrijfsbezoeken. Ook het verzorgen van stages en het verzorgen van introductielessen op school komt vaak voor. Vo-scholen zijn vaak betrokken *voorafgaand* aan het oriëntatieprogramma. Doorstroompunten zijn vaak betrokken *tijdens* het oriëntatieprogramma. Alle instellingen geven aan dat zij via interne doorverwijzing studenten werven voor het oriëntatieprogramma. Daarnaast werven ze ook via de website van de instelling. Het komt minder vaak voor dat het programma actief werft, of dat er via doorverwijzende partijen wordt geworven.

Oriëntatieprogramma's niet volgens de beleidsregel (g)

Oriëntatieprogramma's die worden aangeboden buiten de pilot om, lijken in veel opzichten op de oriëntatieprogramma's die wel via de pilot worden aangeboden. Ze verschillen niet veel in opzet en curriculum. Ze hebben ongeveer eenzelfde duur, bestaan uit dezelfde onderdelen en hebben ook het doel om de persoonlijke ontwikkeling van de student centraal te stellen. Een belangrijk verschil is dat de studenten bij deze instellingen worden ingeschreven op een opleidingscode, in plaats van een domeininschrijving.

Partners en stakeholders (h)

Het perspectief van stakeholders die ook zelf aanbod hebben (zoals gemeenten en UWV) valt onder het tweede deel van het onderzoek.

6.2 Effectiviteit

Wat betreft effectiviteit kunnen we alleen nog conclusies trekken over de beleefde effectiviteit, de programma's volgens de beleidsregel staan immers nog aan het begin. De instellingen die aan het onderzoek hebben meegedaan, rapporteren over de effectiviteit zoals zij die zien in hun praktijk.

De ervaren effectiviteit rapporteren we in termen van de kwaliteit van de studiekeuze (a), het terugdringen van uitval (b), het terugdringen van switch (c), het welzijn van de student (h) en de persoonlijke ontwikkeling van de student (h). Een meerderheid van de instellingen beoordeelt het eigen programma op al deze vlakken als (zeer) effectief. Bij het terugdringen van switch is er een minder sterke positieve beoordeling van de effectiviteit dan bij de andere indicatoren. DUO kan nog geen uitspraken doen op dit punt. Met betrekking tot het verminderen van uitval (b) rapporteert ook DUO een significant verschil tussen wel- (lager uitvalspercentage) of niet-deelnemers aan oriëntatieprogramma's. Voor conclusies op basis van deze cijfers is het echter te vroeg omdat de gegevens over deelnemers en niet-deelnemers op dit moment onvoldoende vergelijkbaar zijn.

DUO rapporteert dat een deel van de studenten na een oriëntatieprogramma doorstroomt naar een vervolgopleiding, waarbij op basis van deze cijfers niet vast te stellen is of dit "een passende studiekeuze" is (a). Een deel doet dit niet. Inschrijving op een reguliere vervolgopleiding op niveau 4 komt het meeste voor, ongeacht het niveau van inschrijving bij de domeininschrijving. In 2024 blijkt dat vo-intreders die eerst een oriëntatieprogramma hebben gevolgd vaker instromen in een niveau 4-opleiding dan studenten die direct in een reguliere mbo-opleiding starten (d). Dit verschil was ook al zichtbaar in de jaren vóór de pilot, toen niet duidelijk was of studenten met een domeininschrijving een oriëntatieprogramma volgden.

6.3 Toereikendheid

Door veel instellingen wordt de bekostigingsfactor 1.0 die is gekoppeld aan een domeininschrijving als ontoereikend ervaren (a). Instellingen zien dat bij studenten in het programma meer speelt dan alleen het (nog niet) kunnen maken van een passende studiekeuze en dit lijkt toe te nemen. De deelnemers aan oriëntatieprogramma's hebben gemiddeld genomen meer begeleiding nodig dan een student in een regulier programma (b). De programma's worden deels aangeboden conform de bestaande wet- en regelgeving; sommige aspecten daarvan vormen een knelpunt, waardoor er regelmatig van wordt afgeweken (c). Inschrijving vindt dan niet plaats op opleidingsdomein en/of op het hoogst toelaatbare niveau. Bijna de helft van de instellingen ervaart ook knelpunten met betrekking tot het uitgangspunt dat het oriëntatieprogramma moet passen binnen de maximale duur van de mbo-opleiding die de student kiest na het oriëntatieprogramma (c). Dit komt door de samenstelling van de doelgroep zoals hierboven beschreven, en ook door de afhankelijkheid van de vervolgopleidingen of tijdens het oriëntatieprogramma afgeronde onderdelen leiden tot vrijstelling en tot daadwerkelijke verkorting van de studieduur. Er is samengevat dus zowel sprake van schoolinterne knelpunten als knelpunten die direct te maken hebben met de geldende wet- en regelgeving.

In het tweede deel van dit onderzoek en de daarbij behorende rapportage gaan we nader in op de randvoorwaarden die moeten worden geboden in wet- en regelgeving (d) en in hoeverre deze in de huidige wet- en regelgeving daadwerkelijk geboden worden (e).

6.4 Tot slot

In deze rapportage hebben we een beschrijving gegeven van de opzet van de oriëntatieprogramma's, eerste indicaties van de (beleefde) effectiviteit en de stand van zaken rondom de passendheid van de geldende wet- en regelgeving voor de beleidsregel. De eindrapportage van dit onderzoek verschijnt in het voorjaar van 2028, over twee jaar. Wij bevelen de beleidsmakers en de instellingen aan het gesprek met elkaar te voeren over de uitkomsten van deze tussenrapportage en de betekenis ervan voor de praktijk en (de interpretatie van) de wet- en regelgeving. Zo kunnen ook de tussentijdse uitkomsten worden benut.

ResearchNed
www.researchned.nl

ResearchNed
St. Annastraat 198
6525 GX Nijmegen
024 359 4488
info@researchned.nl
www.researchned.nl